75568 ـ یک صندوق وقف که نزد وی به امانت بود را گم کرده است، آیا باید خسارت بدهد؟

سوال

حکم تصرف در وقف به طوری که به شکل غیر عمد به گم شدن آن بینجامد چیست؟ در مسجد صندوق‌های خیریه‌ای گذاشته بودند که افراد برای جمع‌آوری صدقات آن را به خانه ببرند و سپس به مسجد برگردانند. من این صندوق را به همین هدف استفاده کردم اما آن را گم کردم و نتوانستم پیدایش کنم، اکنون باید چکار کنم؟ آیا واجب است که خسارت این صندوق را پرداخت کنم؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اگر این صندوق بدون سهل‌انگاری یا تقصیر در حفظ آن گم شده خسارتی بر عهدهٔ شما نیست، اما اگر در محافظت از آن کوتاهی کرده‌اید باید خسارت بدهید و همین‌طور عوض پول‌هایی که در آن بوده را ـ اگر پولی در آن بوده ـ پرداخت کنید. چرا که شما امین این صندوق بوده‌اید و امین خسارت نمی‌دهد مگر در صورت تعدی یا سهل‌انگاری.

در الموسوعة الفقهية (۲۸/ ۲۵۸ ـ ۲۵۹) آمده است:

«مشهور بر این است که ید (دستِ گرفتن) بر دو نوع است: یدِ امانت و یدِ ضمان.

ید امانت: یعنی به دست گرفتن یک چیز یا مال از روی نیابت، نه از روی تملک، مانند کسی که چیزی را به امانت یا عاریه می‌گیرد یا مستاجر و شریک و مضارب و ناظر وقف و وصی.

ید ضمان: مانند به دست گرفتن مال از روی تملک یا مصلحت حائز یا کید مشتری و قابض بر اساس چانه زدن به قصد خرید و کسی که چیزی را به رهن گرفته و غاصب و مالک و بدهکار.

حکم ید امانت این است که هر کس چیزی را به امانت به دست گرفته خسارت چیزی که نزد او بوده را بر عهده نمی‌گیرد مگر آن‌که مرتکب تعدی یا سهل‌انگاری شود.

و حکم ید ضمان آن است که کسی که چیزی را به ضمان گرفته مانند تملک یا انتفاع یا مصلحت خود، در هر صورت باید خسارت آن را پرداخت کند، حتی اگر به سبب عارضه‌ای طبیعی از بین برود یا نتواند آن را به صاحبش باز گرداند، همچنین

به سبب تلف شدن یا اتلاف آن.

مالک، ضامنِ چیزی است که تحت تملک و زیر دست اوست، سپس اگر آن چیز بنابر عقد فروش یا به اجازهٔ او به دست دیگری رفت، مانند کسی که برای خرید آن را به دست گرفته یا بدون اجازهٔ او مانند مغصوب، در این حالت خسارت بر عهدهٔ کسی است که مال به دست اوست و اگر به دست دیگری برود مانند عقد ودیعه یا عاریت، این‌جا نیز خسارت بر عهدهٔ مالک است».

بر این اساس، اگر شما صندوق را در همان مصرفی که وقف شده استفاده کرده‌اید و تعدی یا تقصیر و سهل‌انگاری در محافظت از آن از سوی شما صورت نگرفته لازم نیست که شما خسارت بدهید، و اگر چنین کنید و صندوق دیگری بردارید بهتر است و از شبهه و قیل و قال به دور است و این صندوق صدقات هزینهٔ زیادی برای شما نخواهد داشت و اجر هم خواهید برد، بنابراین سعی کنید صندوق دیگری بردارید هرچند الزامی نیست.

والله اعلم.